

EWA OLSZOWY – KATOWICE

WYMIANA KRAJOWA W BIBLIOTECE TEOLOGICZNEJ UNIwersytetu śląskiego

Wprowadzenie

Współpraca między bibliotekami naukowymi dotyczy najczęściej informacji naukowej, opracowania, udostępniania i gromadzenia zbiorów bibliotecznych. Jedną z jej form w zakresie gromadzenia i uzupełniania zbiorów jest wymiana. Może się ona opierać na posiadanych przez bibliotekę dubletach książek lub czasopism, innych drukach zbędnych albo na wydawnictwach własnych.

Zasięg kontaktów obejmuje zazwyczaj biblioteki w kraju (wymiana krajowa). Większe biblioteki naukowe utrzymują kontakty międzybiblioteczne z bibliotekami zagranicznymi (wymiana zagraniczna). Wiele bibliotek naukowych w Polsce prowadzi tę działalność i dlatego zastanawia niedostateczne omówienie w polskiej literaturze fachowej tego problemu.

Międzynarodowa wymiana wydawnictw doczekała się kilku ciekawych publikacji już kilkadziesiąt lat temu¹ i wydaje się być aktualnym przedmiotem zainteresowań bibliotekarzy w ostatnich latach². Brak natomiast publikacji poświę-

---

¹ B. Winid, *Uwagi o stanie wymiany wydawnictw naukowych*, „Życie Szkoły Wyższej”, 7-8 (1962) nr 7-8, s. 129-134.

Międzynarodowa wymiana wydawnictw PAN, Wrocław 1963; B. Świderski, *Konferencje bibliotek polskich w sprawie wymiany wydawnictw z zagranicą*, „Bibliotekarz”, 4 (1964) s. 117-119; L. Łoś, *Efektywność zagranicznej wymiany wydawnictw PAN*, „Przegląd Biblioteczny”, 36 (1968) z. 3-4, s. 301-320; tenże, J. Radożycki, *Problemy międzynarodowej wymiany wydawnictw PAN*, Wrocław 1970; I. Sudrawska, *Sekcja Wymiany Zagranicznej*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 23 (1971) s. 80-86; K. Stachowska, *Zagraniczna wymiana wydawnictw w procesie specjalizacji zbiorów bibliotecznych*, „Przegląd Biblioteczny”, 44 (1976) z. 2, s. 119-125.

² K. Kostecka-Łukawska, *Zagraniczna wymiana wydawnictw Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w latach 1964-1999*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN

conych wyłącznie wymianie krajowej, która pojawia się jedynie przy omawianiu gromadzenia wydawnictw w poszczególnych bibliotekach³ oraz form współpracy regionalnej i krajowej bibliotek⁴. Jest to jednak zagadnienie, które w pełni zasługuje na uwagę i szersze omówienie w literaturze⁵, ponieważ przede wszystkim daje obraz stosunków międzybibliecznych w Polsce oraz cenne informacje i wskazówki dla bibliotekarzy⁶, którzy zamierzają zapoczątkować wymianę w swojej bibliotece lub udoskonalić swój dotychczasowy warsztat pracy.

Początki organizacji wymiany w Bibliotece Teologicznej

Powołana 27 września 2001 roku Zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Śląskiego Biblioteka Teologiczna od samego początku swojego istnienia planowała zorganizowanie samodzielnej akcji wymiennej, która umożliwiłaby promocję nowego wydziału i nawiązanie trwałych kontaktów naukowych. Wymiana w sieci bibliotecznej UŚ była jak dotąd prowadzona jedynie przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego, która od wielu lat rozpowszechnia prace uczelniane w kraju i za granicą⁷. Nabyte tą drogą publikacje, zgodnie z ich zakresem tematycznym przekazuje następnie do poszczególnych bibliotek specjalistycznych. Biblioteka Teologiczna, stanowiąc z jednej strony bibliotekę wydziałową podległą Bibliotece UŚ, z drugiej natomiast będąc instytucją nierozzerwalnie związaną

---

w Krakowie”, 45 (2000) s. 449-461; E. Suchocka, *Biuro Międzynarodowej Wymiany Wydawnictw BN*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej”, 4 (2000) s. 13-17; L. Biliński, *Międzynarodowa wymiana wydawnictw a przepisy celne*, „Przegląd Biblioteczny” 70 (2002) z.1/2, s. 89-100; E. Stefańczyk, *Wymiana wydawnictw: współpraca Biblioteki Narodowej z bibliotekami Rosji*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej”, 3 (2003) s. 11-14.

³ W. Michałski, *Oddział gromadzenia i uzupełniania zbiorów w latach 1944-1970*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 23 (1971) s. 69-79; J. Przygodzka, B. Wojciechowska, J. Scgiełniak-Wende, Cz. Garnysz, *Dary i wymiana jako źródła wpływu czasopism zagranicznych w bibliotekach politechnik*, „Przegląd Biblioteczny”, 4 (1983) s. 395-401;

E. Żelechowska, *Funkcjonowanie działu gromadzenia*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 62 (1993) s. 195-206.

⁴ B. Grzelczak, *Współpraca lokalna i ogólnokrajowa Biblioteki Głównej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej*, „EBIB”, 7 (36) (2002).

⁵ W dniach 1-2 X 1992 odbyła się sesja Organizacja procesów gromadzenia zbiorów w bibliotekach kościelnych w Polsce zorganizowana przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL, na której A. Konderak wygłosił referat Znaczenie wymiany krajowej wydawnictw bieżących i dubletów. Niestety referat ten, w przeciwieństwie do innych materiałów z sesji nie został opublikowany – zob. „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 63 (1994) s. 488; 62 (1993) s. 193-268.

⁶ Taką publikacją jest artykuł M. Kuzieli, *Wymiana na nowe. Program do obsługi wymiany*, „EBIB”, 1 (2000) [nr specjalny].

⁷ Zagraniczną wymianę wydawnictw Biblioteki UŚ omówiła A. Jaszczuk, *Międzynarodowa wymiana wydawnictw-rozwiązania organizacyjne w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego*, „Z problemów organizacji pracy bibliotecznej”, 2 (1983) s. 36-54.

z Kościołem (księgozbiór biblioteki stanowi własność Kurii Metropolitalnej w użyczeniu pracownikom naukowym i studentom UŚ), na prośbę pracowników wydziału uzyskała na mocy porozumienia Dziekana WT UŚ i Dyrektora Biblioteki UŚ uprawnienia do samodzielnego prowadzenia wymiany własnych publikacji. Obecny rok to trzeci już z kolei, w którym biblioteka kontynuuje tę formę działalności. Oprócz własnej wymiany Biblioteka Teologiczna, tak jak i inne biblioteki wydziałowe UŚ otrzymuje materiały biblioteczne z wymiany za pośrednictwem Biblioteki UŚ.

Instytucje współpracujące z Biblioteką Teologiczną w zakresie wymiany publikacji naukowych

Wśród wszystkich instytucji z jakimi prowadzona jest wymiana, można wyróżnić cztery grupy: biblioteki uniwersyteckie, biblioteki wydziałów i instytutów teologicznych, biblioteki seminaryjne, biblioteki muzeów i instytutów naukowych oraz redakcje czasopism.

Najważniejszy zespół kontrahentów to biblioteki innych wydziałów teologicznych. Dla każdej biblioteki wydziału teologicznego sprawą priorytetową jest posiadanie wszelkich publikacji z dziedziny teologii, a szczególnie tych wydawanych przez wydziały teologiczne. Są to bowiem ośrodki prowadzące rozległą działalność wydawniczą o wysokim poziomie naukowym. Uzyskiwanie tych publikacji w ramach stałej i regularnej wymiany nie tylko umożliwia bibliotece ograniczenie zakupu, ale także szybkie powiększanie księgozbioru o nowości wydawnicze bez konieczności przeglądania katalogów bieżącej produkcji wydawniczej danych ośrodków. W przypadku Biblioteki Teologicznej wymiana z tymi instytucjami należy zatem do najbardziej prężnych również z tego względu, że posiadają one wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu tej formy działalności. Współpracuje ona ze wszystkimi bibliotekami wydziałów teologicznych w kraju. Przekazuje do nich własne wydawnictwa, otrzymując w zamian szereg tytułów wydawnictw periodycznych oraz nowości książkowe. Oprócz tego prowadzi akcję wymienną z bibliotekami kilku instytutów teologicznych oraz bibliotekami uniwersyteckimi, co daje łączną sumę 16 bibliotek krajowych.

Kolejną i zarazem najliczniejszą grupę odbiorców publikacji Wydziału Teologicznego UŚ stanowi 27 bibliotek seminaryjnych, w tym kilka bibliotek seminariów zakonnych. Tym sposobem biblioteka posiada punkty wymienne prawie we wszystkich diecezjach w kraju. Od tych instytucji otrzymuje się przeważnie jeden periodyk naukowy.

Trzecia grupa kontrahentów - biblioteki muzeów i instytutów naukowych w liczbie 5 to ośrodki regionalne. Ponadto Biblioteka Teologiczna przekazuje swoje publikacje bezpośrednio do jednego wydawnictwa kościelnego i czterech redakcji czasopism.

Najwięcej, bo aż 8 instytucji z jakimi utrzymywana jest wymiana, znajduje

się w Krakowie. Pięć z nich to biblioteki seminariów zakonnych. Silnie reprezentowana jest też Warszawa – 4 biblioteki, w większości uczelniane. W innych miastach, takich jak Bielsko-Biała, Kielce, Opole, Pieniężno, Poznań, Toruń lub Wrocław BT posiada po 2 punkty wymienne. Na terenie miasta Katowic Biblioteka Teologiczna wymienia publikacje z jedną instytucją – Biblioteką Naukową Muzeum Śląskiego.

W 2002 roku ogólna suma kontrahentów wynosiła 39 bibliotek, w roku następnym powiększyła się o 11 instytucji. Niestety, wtedy też zakończona została współpraca z dwiema bibliotekami seminaryjnym, jedna z nich zaprzestała wydawania swojego tytułu, druga nie wywiązywała się z określonej umowy. Od początku bieżącego roku 4 kolejne ośrodki wyraziły zgodę na prowadzenie z BT tej formy współpracy. Obecnie kontakty wymienne obejmują 52 ośrodki naukowe, co jest pokaźną liczbą jak na bibliotekę wydziałową z trzyletnią dopiero historią. Dla porównania można przytoczyć fakt, że dokładnie z taką samą liczbą instytucji ponad trzydzieści lat temu współpracowała w kraju Biblioteka Uniwersytecka KUL⁸, a z 58 w ostatnich latach Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie⁹.

Oprócz regularnej współpracy zdarzały się przypadki, kiedy jednorazowo wysyłane były publikacje do ośrodka, który zainteresowany konkretnym tytułem (zazwyczaj dotyczącym historii Kościoła na Śląsku) zwracał się do biblioteki z prośbą o jego przesłanie, oferując w zamian jedną ze swoich prac. Nawet tego rodzaju współpraca jest korzystna, bowiem może stanowić początek późniejszych trwałych kontaktów.

Wydawnictwa własne

Wymiana opiera się przede wszystkim na wydawnictwach własnych, tj. wydawnictwach Wydziału Teologicznego UŚ, który zainteresowany jest, aby jego dorobek naukowy dotarł do każdej biblioteki teologicznej.

Biblioteka Teologiczna w chwili obecnej dysponuje kilkoma tytułami. Pierwszym z nich są Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne, wydawane przez grono śląskich naukowców od roku 1968, znane i cenione w środowisku teologów i historyków. Po utworzeniu Wydziału Teologicznego Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne stały się organem naukowym tegoż wydziału i zaczęły ukazywać się w cyklu półrocznym.

Kolejnym, znacznie młodszym, bo ukazującym się od 2001 roku wydawnictwem są Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, w ramach której w postaci kilku numerów rocznie, prezentowane są prace pracowników naukowych wydziału.

---

⁸ Michalski, *Oddział*, s. 75.

⁹ Kostecka-Łukawska, *Zagraniczna*, s. 457.

Od roku 2003 rozpoczęto wydawanie nowej serii Biblioteka Teologiczna Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląski w Katowicach. Celem jej jest promowanie dobrych prac magisterskich, doktorskich, dyplomowych, naukowych licencjackich, które ze względu na swoją objętość nie mogłyby się ukazać w postaci artykułów w fachowych czasopismach.

Ponadto wysyłane są te publikacje naukowe pracowników wydziału, jakie ukazują się w serii Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, publikacje własne pracowników oraz materiały z konferencji naukowych.

Liczba wydawnictw Wydziału Teologicznego UŚ ilościowo nie może obecnie dorównać wydawnictwom innych wydziałów teologicznych, jednakże są to materiały o dużej wartości naukowej. Liczba tytułów wydawanych systematycznie wzrasta i z pewnością w najbliższym czasie, powiększy się o nowe publikacje z zakresu teologii.

Wymiana oparta jest w głównej mierze na zasadzie: tytuł za tytuł. Wyjątek stanowią biblioteki innych wydziałów teologicznych, do których przekazywane są wszystkie publikacje jakimi biblioteka dysponuje, otrzymując w zamian cały dorobek wydawniczy tamtejszych wydziałów. Ponadto w miarę możliwości także do bibliotek seminaryjnych wysyłane są inne, obok uzgodnionych tytułów, wydawnictwa.

Przyjęta forma umowy wymiennej tytuł za tytuł, wśród innych metod rozliczeniowych, wydaje się być najbardziej dogodna. Przykładowo stosowanie rozrachunku cennikowego wymagałoby dokładnego ustalania i porównywania cen, co z pewnością pociągnęłoby za sobą wiele dodatkowych prac, w tym dodatkową korespondencję. Równie nieefektywne byłoby oparcie stosunków wymiennych wydawnictw periodycznych na częstotliwości ich ukazywania się, ponieważ zawęziłoby znacznie liczbę pozyskiwanych tytułów jedynie do półroczników. Największe znaczenie ma natomiast sam fakt prowadzenia współpracy na tym odcinku i uzyskiwany w ten sposób szybki przepływ informacji o wynikach ostatnich badań naukowych.

Wymiana czasopism

Początkowo publikacjami otrzymywanymi drogą wymiany miały być czasopisma. Stąd też pierwsze kontakty, jakie nawiązano z innymi bibliotekami, dotyczyły jedynie periodyków naukowych. Podstawowymi tytułami otrzymywanych czasopism miały stać się te wydawane przez biblioteki innych wydziałów teologicznych. Sporą część z nich stanowiły tytuły gromadzone już przez Bibliotekę Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (z której wywodzi się Biblioteka Teologiczna), od wielu lat w formie prenumeraty. Mając na uwadze fakt, iż biblioteka miała teraz służyć większej grupie pracowników naukowych oraz studentów, konieczne było poszerzenie ilości bieżących tytułów o te dotychczas nie prenumerowane. W ten sposób získano nowe cenne publikacje teologiczne oraz te z innych, pokrewnych dziedzin.

Kolejną grupą czasopism były te wydawane przez pracowników naukowych seminariów duchownych. Część z nich pochodziła wcześniej z prenumeraty, część natomiast seminaria przesyłały na zasadzie promocyjnej w formie daru. Niestety to ostatnie źródło nabycia jest często niepewne i niestałe i prowadzi do dekompletów wielu tytułów¹⁰. Dlatego też konieczne było uzupełnienie brakujących roczników danych tytułów. Prośba o ich przysłanie kierowana była do bibliotek na samym początku nawiązywania kontaktów wymiennych. W ten sposób udało się całkowicie uzupełnić: Częstochowskie Studia Teologiczne, Resovia Sacra, Rocznik Muzeum w Gliwicach, Saeculum Christianum, Studia Paradayskie, Studia Sandomierskie, W Nurcie Franciszkańskim i nie ukazujące się już Colloquium Salutis. W dużej części udało się uzupełnić tytuły: Animator, Biuletyn Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu, Paedagogia Christiana, Premisla Christiana, Rocznik Teologiczny ChAT, Studia Pelplińskie, Tarnowskie Studia Teologiczne, Teofil. Niestety, nie wszystkie biblioteki dysponują dubletami starszych roczników swoich wydawnictw, stąd też częste trudności w kompletowaniu wieloletnich ciągów czasopism.

Równocześnie starano się skompletować nowe tytuły dla biblioteki pochodzące z wymiany. W ten sposób uzupełniono m.in. Folia Historia Cracoviensia, Logos i Ethos, Przegląd Kalwaryjski.

Współpraca w zakresie wymiany dubletów miała i nadal ma charakter dwustronny. Wiele bibliotek zwraca się bowiem z prośbą o przesłanie brakujących roczników Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych. Dotyczą one głównie t. 34, kolejno t. 30 do t. 33 oraz pierwszych dziesięciu roczników. Od początku wymiany do chwili obecnej wysłanych zostało 91 woluminów posiadanych egzemplarzy archiwalnych wymienionego tytułu do 19 instytucji. Prawie wszyscy odbiorcy to biblioteki seminaryjne. Można zatem wysunąć wniosek że Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne, jak również wiele innych tytułów w byłej Bibliotece WSSD wpływały do powyższych bibliotek nieregularnie w formie daru.

Wymiana dubletów ma ogromne znaczenie dla każdej biblioteki naukowej¹¹. Instytucji wysyłającej umożliwia uzyskanie większej powierzchni magazynowej, jakże często cennej dla wielu bibliotek, borykających się z problemami lokalowymi. Dla odbiorców oznacza natomiast łatwą, a przede wszystkim bezgotówkową możliwość uzupełnienia zbiorów o numery niejednokrotnie już niedostępne na rynku księgarskim.

Zakres tematyczny bieżących czasopism otrzymywanych w ramach wymiany obejmuje przede wszystkim teologię, ale też wkracza w zakres dziedzin takich jak historia, historia Śląska, prawo, filozofia i pedagogika.

¹⁰ Problem ten na przykładzie czasopism zagranicznych poruszony został min. przez Przygodzka, *Dary i wymiana*, s. 396.

¹¹ Konieczność wymiany dubletów w bibliotekach teologicznych podkreślał m.in. A. Nowak, *Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 44 (1982) s. 53.

Największą grupę stanowią roczniki – 40 tytułów, następnie półroczniki – 22 tytuły, kolejno kwartalniki – 5, pozostałe to dwumiesięczniki lub wydawnictwa nieregularne.

Liczba otrzymywanych tytułów wzrasta corocznie. W 2002 roku obejmowała 50 tytułów, w roku następnym zwiększyła się do 61 tytułów. Obecna liczba pozyskiwanych z tego źródła czasopism wynosi już 71, stanowiąc tym samym prawie 1/3 wszystkich bieżących 223 tytułów polskich. Większą grupę tworzą wciąż periodyki prenumerowane – 85; jako dar otrzymywanych jest 67 czasopism.

Stałe zwiększanie się co roku ilości czasopism pozyskiwanych w ramach wymiany spowodowane jest głównie tym, że każdego roku pojawiają się nowe, dobre wydawnictwa teologiczne. Ośrodki je publikujące często same zwracają się z propozycją wymiany periodyków, czasami biblioteka nawiązuje współpracę. Ponadto każdego roku podejmowane są starania o zamianę dotychczasowego źródła wpływu pewnych tytułów z prenumeraty na wymianę.

Wymiana książek

Wydawnictwa zwarte stanowią ważną część wymiany. Jak to już zostało wspomniane powyżej w założeniach wymiana opierać się miała na czasopismach, jednak z biegiem czasu zauważono konieczność otrzymywania tą drogą również innych publikacji. W pierwszym roku działalności biblioteki, w zakresie wymiany wydawnictw książki stanowiły niewielki procent – było to jedynie 36 woluminów, w tym 13 uzyskanych za pośrednictwem Biblioteki UŚ. W 2003 roku udało się nawiązać porozumienia z prawie wszystkimi bibliotekami uniwersyteckimi współpracującymi już z biblioteką o poszerzeniu dotychczasowej wymiany o wszelkie publikacje teologiczne wydawane przez te ośrodki. W ten sposób liczba ta wzrosła do 180 woluminów. W bieżącym roku ilość tytułów powiększyła się już znacznie, bowiem do zbiorów wpłynęło już z tego źródła ponad 260 woluminów.

Najwięcej wydawnictw otrzymywanych jest od bibliotek uniwersyteckich oraz od instytutów teologicznych. Mniejsza część pochodzi od bibliotek seminaryjnych, które dysponują niekiedy tylko jednym tytułem na wymianę – najczęściej jest to periodyk naukowy. Niektóre z nich przysyłają dodatkowo własne serie wydawnicze i bardzo często cenne księgi pamiątkowe.

Otrzymywane publikacje to przede wszystkim nowości wydawnicze. W ten sposób Biblioteka Teologiczna na bieżąco informuje środowisko naukowe wydziału oraz czytelników o najnowszych osiągnięciach naukowych z dziedziny teologii.

Ponadto dzięki wymianie udaje się uzupełnić księgozbiór o brakujące numery wielu serii wydawniczych i wydawnictw wielotomowych, jakie ukazują się od lat na innych wydziałach teologicznych oraz o inne starsze wydawnictwa, któ-

rych jak dotąd biblioteka nie posiadała w swoich zbiorach. Prace mające na celu skompletowanie wydawnictw bywają nieraz czasochłonne, ponieważ konieczne jest sprawdzenie katalogu w celu określenia brakujących numerów, a następnie przejrzanie stron internetowych wydawnictw i innych bibliotek w celu ustalenia poszukiwanych tytułów. Na tej podstawie sporządzone są listy, które rozsyła się do odpowiednich placówek. Większość z instytucji zazwyczaj odpowiada pozytywnie i w miarę swoich możliwości dubletowych przesyła potrzebne tytuły.

Wśród wydawnictw zwartych pozyskiwanych dzięki wymianie przeważają, zgodnie z kierunkiem specjalizacji biblioteki, wydawnictwa teologiczne. Wymiana jest jednak specyficznym sposobem gromadzenia zbiorów, ponieważ umożliwia poszerzenie księgozbioru o publikacje z innych dyscyplin naukowych, na które biblioteka nie dysponuje środkami finansowymi. Dlatego też z otrzymywanych od innych bibliotek list dubletowych wybierane są także te z dziedziny historii, filozofii, pedagogiki, psychologii czy dziejów książek i bibliotek. Dzięki współpracy z bibliotekami lokalnych muzeów udaje się z kolei wzbogacić zbiory o wartościowe publikacje poświęcone tematyce regionalnej. Wymiana przyczynia się zatem do kształtowania charakteru księgozbioru.

Warsztat pracy

W Bibliotece Teologicznej całością prac związanych z prowadzeniem wymiany zajmuje się jeden bibliotekarz. W porozumieniu z kierownikiem biblioteki nawiązuje on kontakty z instytucjami, przygotowuje i wysyła korespondencję, prowadzi ewidencję pism, kartoteki instytucji i przychodzących czasopism. Ponadto wykonuje czynności związane z przygotowaniem paczek do wysyłki. Do jego zadań należy również opracowanie wszystkich pochodzących z tego źródła publikacji, zarówno wydawnictw zwartych, jak i ciągłych.

Dla wszystkich instytucji prowadzona jest kartoteka akcesyjna, w której odnotowywane są wpływy i wysyłki. Oprócz karty akcesyjnej, dla każdej biblioteki zakładana jestteczka, gdzie przechowywana jest całość utrzymywanej z nią korespondencji. W celu łatwiejszego dostępu do pism dotyczących wymiany założony został dla nich osobny dziennik korespondencyjny.

Ważnym elementem prowadzenia wymiany jest stała i ścisła kontrola przesyłek. Zdarza się bowiem, że biblioteki z dużym opóźnieniem wysyłają publikacje bądź też pomijają w wysyłce jeden z numerów periodyku i konieczne jest wówczas monitowanie czasopisma. Ponieważ w wymianie ważne jest dwustronne wywiązywanie się z określonych umów, biblioteka stara się systematycznie wysyłać swoje publikacje. Wysyłka prowadzona jest kilka razy w roku, w zależności od częstotliwości ukazywania się wydawnictw. Najczęściej ze względów oszczędnościowych przygotowuje się kilka publikacji do wysłania w jednej paczce, z czego mogą wynikać pewne opóźnienia.

System prowadzonej wymiany nie jest jeszcze w pełni dopracowany pod względem organizacyjnym. Obecnie najważniejszą kwestią jest jego zautomatyzowanie, w związku ze stałym wzrostem liczby kontrahentów oraz wydawnictw przeznaczonych na wymianę. Stworzenie odpowiednich baz komputerowych, które zastąpią kartotekę akcesyjną, w znacznym stopniu ułatwi i usprawni dotychczasową pracę.

Ponadto planowane jest rozszerzenie współpracy z innymi bibliotekami w zakresie wymiany dubletów. Znaczna ilość dubletów czasopism, zajmujących sporą część powierzchni magazynowej, coraz bardziej staje się problemem wymagającym pilnego rozwiązania. Dublety w chwili obecnej wymagają dokładnego uporządkowania oraz spisania. Dopiero wtedy możliwe będzie wystąpienie z ofertami do innych bibliotek.

Podsumowanie

Prowadzona w Bibliotece Teologicznej wymiana wydawnictw odgrywa istotną rolę w rozpowszechnianiu dorobku naukowego Wydziału Teologicznego UŚ. Choć nie stanowi obecnie podstawy przyrostu księgozbioru, to na przestrzeni minionych trzech lat jej rola w procesie jego kształtowania staje się coraz bardziej widoczna. Dzięki niej uzyskiwane są na bieżąco najnowsze wydawnictwa z dziedziny teologii i systematycznie uzupełniane zbiory o brakujące prace.

Wymiana jest ponadto ważnym elementem współpracy międzybibliotecznej, która powinna być realizowana na wielu odcinkach. Utrwalone stosunki wymienne ułatwiają niejednokrotnie realizację wzajemnych próśb w zakresie opracowania zbiorów, czy informacji naukowej. W ten sposób środowisko biblioteczne poznaje się nawzajem, zwiększona jest możliwość kontaktowania się, najczęściej telefonicznego, ale również i osobistego. Często wraz z publikacjami napływają życzenia świąteczne i noworoczne.

Pod względem finansowym wymiana jest opłacalna. Środki finansowe przeznaczone na ten cel, czyli na zakup publikacji wysyłanych oraz opłaty pocztowe, niewątpliwie obciążają budżet biblioteki. Z drugiej strony wymiana zmniejsza wydatki na zakup nowości i prenumeratę czasopism. Jeśli wartość otrzymywanych publikacji przekroczy koszty wysyłki można mówić o dodatnich wynikach wymiany. Tak też jest w przypadku Biblioteki Teologicznej, w której w minionym roku wartość wpływów z tego źródła przekroczyła sumę wydatków poniesionych na wysyłkę wydawnictw.

Omawiając problem opłacalności wymiany, obok wymiaru finansowego, wspomnieć należy również o związanym z nią całym szeregu prac, których nie ma przy zakupie: przygotowanie paczek i korespondencji, wypisywanie potwierdzeń odbioru, przekazów pocztowych, sprawdzanie z katalogiem nadesłanych ofert dubletowych. Dlatego też ta forma gromadzenia zbiorów wymaga niejed-

nokrotnie dużego nakładu pracy oraz orientacji w księgozbiornie prowadzącego ją bibliotekarza.

Reasumując, rezultaty prowadzonej dotychczas wymiany krajowej uznac można za dodatnie. Jest ona pod wieloma względami korzystna, a dane z dwóch lat świadczą o potrzebie dalszego jej rozwijania.

INLÄNDISCHER AUSTAUSCH VON VERÖFFENTLICHUNGEN IN DER THEOLOGISCHEN BIBLIOTHEK DER SCHLESISCHEN UNIVERSITÄT

Zusammenfassung

Seit ihrem Anfang im Jahre 2001 hat die Theologische Bibliothek mit 52 polnischen Instituten, vorwiegend Bibliotheken der Theologischen Fakultäten, Vereinbarungen über den Austausch ihrer Veröffentlichungen getroffen. Gegenstände des Tausches sind alle durch die Theologischen Fakultäten veröffentlichten Werke: Bücher, Serien, Zeitschriften. Somit bekommt unsere Bibliothek sämtliche Publikationen aller Theologischen Fakultäten. Darüber hinaus gibt es mit den Bibliotheken der Priesterseminare eine Absprache, Titel für Titel zu tauschen. So gelangt etwa ein Drittel der Zeitschriften, die für uns von Belang sind, in unsere Sammlung. Obwohl ursprünglich beabsichtigt war, nur Zeitschriften zu tauschen, bekommen wir jetzt auf diese Art auch eine erhebliche Anzahl von Büchern und Serien. Auf diese Weise bekommt die Theologische Bibliothek nicht nur die neuesten theologischen Publikationen, die am wichtigsten sind, sondern auch ältere Werke, die am Markt nicht mehr erhältlich sind. Dieser Austausch der Veröffentlichungen spielt eine große Rolle bei der Vervollständigung des Buchbestandes unserer Bibliothek. Er dient auch der Förderung von Arbeiten der Theologischen Fakultät und bietet eine wichtige Möglichkeit der Zusammenarbeit zwischen den Bibliotheken.